

Slovenski Gospodar.

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr., za četrt leta 65 kr. — Naročnina se pošilja upravitelstvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. — Določniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novaku na velikem trgu po 5 kr. Rokopis se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za ohranila se plačuje od navadna vrstice, če se natisne enkrat, po 5 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Rojaki, zahtevajmo slovenske vsporednice v Celju!

V zadnji številki piše celjski list »Die deutsche Wacht«, da Slovenci na shodu zaupnih mož v Celju dne 20. julija iz hinavščine niso stavili nobenega odločnega predloga glede slovenske gimnazije v Celju. Da zavrnejo neresnično poročilo sovražnega lista, in da objavimo prepričanje mnogih Slovencev, ki prav dobro poznajo celjske razmere, navedemo dragim rojakom uzroke, ki govore za slovenske vsporednice, proti samostojni gimnaziji v Celju.

Kakor nas uči preteklost, je stala in bi vedno stala samostojna gimnazija slovenska na slabih nogah. Kakor so do sedaj naši nasprotniki uprizarjali zoper naš zavod ob vsaki priliki strastno agitacijo, tako bi tudi v prihodnje. Kdo vam je torej porok, da bi se se zopet kedaj ne odklonila v državnem zboru postavka za celjsko slovensko gimnazijo, — če jo dobimo — kakor se je že zgodilo, žalibog tudi vsled malomarnosti slovanskih poslancev sploh in nekaterih slovenskih posebej? Da pri taki negotovosti in nezanesljivosti zavod ne more prospevati, niti se razcvitati, je jasno kot beli dan. Ako pa vlada administrativnim potom uvede vsporednice kakor v Mariboru, kar je tudi že nekdanji minister obljubil, razredov ne more nikdo ugonobiti, naj kričijo po gospodstvu hrepeneči Nemci kakor hočejo. Če je celjsko nemštvo tako slabo, da se trese pred slov. paralelkami, potem ni pristno, je umetno, ni vredno piskavega oreha, in potem ga ne reši gotovega pogina »nemška gimnazija«, katero so sicer ustanovili Slovenci in jo pohajajo večinoma Slovenci.

Slovenske vsporednice bodo imele gotovo več učencev kakor samostojna nižja gimnazija. Najbolje je, da ostane učenec ves čas svojega učenja na isti gimnaziji. Če pa stariši vedo, da bodo morali njihovi sinovi po dovršenem 4. razredu nižje gimnazije obiskovati drug zavod, že začetkoma svoje otroke upišejo tam, kjer lahko dovršijo svoje uke. Zato se marsikateri slovenski učenec ne upiše na slovenski gimnaziji, kakor nas je učila dveletna skušnja v Celju. Če so pa uvedene slovenske vsporednice, je obiskujejo vsi slovenski učenci, ker po 4. razredu ostanejo na istem zavodu. O tem, da bi se sprejemalo v 1. razred samostojne slovenske gimnazije le določeno število učencev, kakih 50, niti ne govorimo; to je naravnost krivično! Taka gimnazija bi životarila in slednjič morala nečastno zamreti, nam v sramoto, ker bi naši nasprotniki kričali: Glejte, zavod ni bil potreben.

Noben nov zavod nima dovolj učenih pomočkov. Razna, važna in potrebna učila se ne dajo kar čez noč oskrbeti; učenci se tedaj ne morejo tako izobraziti

kakor na starem zavodu, kjer imajo vsaj najpotrebnejše učne pomočke.

Recimo, da nam vlada res ustreže in osnuje samostojen zavod. Ali bo pa tudi voljna skrbeti, da slov. gimnazija dobi poštene prostore, boljše od sedanjih? Novo poslopje bi bilo neizogibno. Saj vendar ne gre, da bi bili posamezni razredi raztreseni po celem mestu kakor do sedaj! Ali ne zgubi taka gimnazija vsakega ugleda? Če te kdo vpraša: Kje je slov. gimnazija v Celju, mu moraš odgovoriti: eden razred je blizu kolo-dvora, drugi za vojašnico na Jožefovem trgu, tretji bo kje v Gaberjih (v celjski okolici) itd. Učitelji pa tekajo po mestu, da jim pot lije raz čela. To je ugledno! Res je, kakor se nam dozdeva, tudi v starem gimnazijskem poslopju premalo prostora za vsporednice. Dobro, tem preje je vlada prisiljena staviti novo poslopje, ki bi pod eno streho združilo in zjedini 4 vsporednice in vse druge razrede kakor v Mariboru.

Vsporednice zahtevajo razni vzgojevalni oziri. Učenci, ki prestopijo iz slov. paralel v 5. razred, ostanejo učenci istega zavoda; ravnatelj in profesorji jih že poznajo, in učenci poznajo svoje učitelje. Če pa pride učenec iz samostojne nižje gimnazije v višjo gimnazijo, je in ostane tujec, akoravno sta oba zavoda v enem mestu. Učitelji so mu tuji in on učiteljem; daljne posledice naj si izvaja razumni bralec sam.

Slovenske vsporednice zahtevajmo iz narodnostnih ozirrov. Naše učence naj podučujejo naši učitelji, ki imajo srce za našo mladino. Kmalu se bodo spremenile razmere v učiteljskem zboru celjske višje gimnazije, kjer sta med 13 stalnimi učitelji le 2 Slovenci. Žalostno! »Celjska vahta« nam Slovincem sicer očita, da nimamo dovolj slovenskih profesorjev. Le počasi! Prosimo vas, dajte nam toliko slovenskih gimnazij, sploh toliko raznih slovenskih šol, da bodo na njih podučevali izključno vsi slovenski profesorji, učitelji in bodemo vam hvaležni za ta velikodušni dar. Saj ni avstrijske kronovine, kjer bi ne službovalo več slovenskih mož.

Zahtevajmo torej rojaki, iz teh in drugih uzrokov na javnih shodih, da se tudi v Celju uvedejo slovenske vsporednice kakor v Mariboru. Slovenski državni poslanci, potegujte se z vsemi močmi za slovenske paralelke v Celju!

Raznotere reči v resnih dneh.

Predzadnjič smo pisali: »Nemški šulverein in Südmarka drugega namena nimata, kakor pri nas v Avstriji v pruskem smislu delati in narodé na odcep-ljenje dežel, po kojih Nemci gladijejo, pripravljati; večji del denarja, ki ga imata, pride s Pruskega«. Par dni nato je prinesla graška »Tagespost«, list, ki goji in raz-

širja prusko nemštvo, z ozirom na nemški šulverein dokaz za našo trditev. Sicer nikar ne mislite, da ti prusaki svoje namene zakrivajo, pri nas v Avstriji tega ni treba; kaj takega, kar hočemo iz »Tagespošte« tukaj podati, čitali smo v njej in njej sorodnih listih že stotin stokrat.

Dne 14. julija je bilo namreč v Jeni, mestecu tam v rajhu, glavno zborovanje nemškega šulvereina, kojega so se seveda udeležili v velikem številu tudi avstrijski Nemci. Pri tem zborovanju je podal njegov glavni tajnik, ki biva v Berlinu, kajti porodil se je in vodi se šulverein v Berlinu, tam kjer nemški cesar biva, v omenjeni »Tagespošti« pregled dosedanjega »plodonosnega« delovanja. V njem pravi, da se je v 16 letih, t. j. odkar se je osnulo to društvo, avstrijskim Nemcem poslalo 1½ milijona, v zadnjem letu pa 52.000 mark, da se je to leto v Avstriji 20.000 mark na šole vknjižilo ali intabuliralo, in da to društvo sploh večji del svojih dohodkov pošilja v Avstrijo. Kar je v omenjenem poročilu še več »domoljubnega«, pustimo!

Druga »Županovo Miciko« poznate; ali gotovo poznate kako drugo igro, ki se je že predstavljala v vašem bralnem društvu v zabavo in poduk. Vsaka taka igra mora imeti v sebi neki nauk. Glejte, tako igro je zadnje dni spisal in tudi dal na prvo v Wiesbadnu predstavljati sedanji nemški cesar Viljem II.; naslavlja se »Der Burggraf«; in kaj mislite, kaj je nauk ali glavna misel tej igri? Nič drugega, nego da ima sedanja zveza med Avstrijo in Nemčijo namen, širiti nemštvo in uničevati slovanske narode. Samo štiri stihe, da vidite, kako močen peper je to: »O Oestreich, Oestreich, armes Steierland! — Dem Böhmen-König steht Ihr nun zu Lehn, — Der tschechisch fühlt und frech nach Tschechenart — Die deutschen Völker mit dem Scepter weidet!« Komur se oči še sedaj ne odpró, temu ni pomagati.

O dogodkih v Hebu, avstrijskem mestu ob češko-nemški meji, ste že nekaj malega čitali. To vam je že bil pravi punt; in zakaj? Le zato, ker je avstrijska vlada vendar prepovedala shod, na kojem bi se skupno z »nemškimi brati« par ur naj koval most do Adrije. Trije bataljoni, vse orožništvo celega okraja in pa še nekaj stražnikov na konjih iz Prage, po koje so bili poslali, so imeli dela, ko so se nemški pruski in avstrijski bratje — 10.000 jih je bilo — vendar morali udati; stopili pa so čez mejo, tamkaj zborovali, celo našo cesarsko rodbino napadali in se nam smejali ter kričali Bavarcem: »Bratci, delajte, da nas vzamete, da pridemo proč od te češke sodrge!«

Oni avstrijski prusaki, katerim je bilo v Heb predalet, n. pr. štajarski, koroški, kranjski, solnograški, tirolski, priredili pa so, kakor se je tudi že poročalo, ravno tisti dan velik shod v Celovcu; vlada njim ga ni prepovedala. Govorili so približno isto, kar oni v Hebu in unkraj meje, od kojih so dobili po brzopjavo »bratski pozdrav«. Od tega, kar je prišlo na dan, pač ne bomo nikdar pozabili besed, ki jih je ošabno izustil državni poslanec, dr. Steinwender: »Wir Deutsche sind ein Herrenvolk und zur Herrschaft müssen wir kommen«. Slovani v Avstriji, torej mi Slovenci, Hrvatje, Čehi, Poljaki in Rusini, ki skupaj plačujemo 70% krvnega in denarnega davka, mi, ki smo, ker živimo ob meji, skoz stoletja z največjimi žrtvami branili državo in Nemce sredi nje zoper napade raznih sovražnikov, (le glejte v »Večernicah« l. 1894., kolikokrat smo mi ubogi Slovenci samo s Štajarskega Turke pregnali!), mi, ki se nam ne more nezvestoba do svojega vladarja ne toliko očitati, kolikor je črnega za nohtom, mi bi naj bili tej zdvijani, kruti, veleizdajski sodrgi na naši zemlji, ki je napojena s krvjo naših pradedov in posvečena po stopinjah naših svetih učencov Cirila in Metoda, hlapci, še manje nego

hlapci, stvari brez človeških pravic! In vrhu tega le zato, ker Avstrijo ščitimo, njen razpad zabranjujemo ter oni svojati delamo pri veleizdajskem poslu ovire!

Najžalostneje in neverjetno, ali vendar resnično, kakor vsak otrok vidi, pa je, da jih vlada v boju zoper nas, zlasti zoper nas Slovence, z vso močjo podpira. Kjer se reče dati, tam moramo Slovani biti prvi, kjer se pa reče dobiti, tam nismo zadnji, tam nas celo na svetu ni. Ko je letos na Kreti vrelo in bilo treba tja poslati nekaj naših najboljših vojakov, češ, da se tam kaj opravi in da se Avstrija častno postavlja pred drugimi državami, ki so tudi bile tje poslale vrhno svojega vojaštva, kdo je bil takrat prvi? Vrli slovenski mladenci južnoštajarskega polka. Kako pa je bilo pred letoma, ko smo Slovenci prosili, naj bi se naši fantiči samo prva štiri leta na gimnaziji v Celju in le tri predmete, namreč veronauk, latinščino in računanje smeli učiti v svoji mili materinščini? Trdo nemške gimnazije s svojimi osmimi razredi bi se nikdo ne dotaknil, akoravno Celjani zanj nimajo učencev in so le po sili Nemci. Vlada bi to bila lahko samo zapovedala, toda ni storila. Prepustila je in to še iz velike milosti odločitev državnemu zboru; in, dragi Slovenci, dobro se še spominjate, kakšen vrisk in krik so zagnali Nemci, in da so celo pri nemškem cesarju iskali pomoči. Ali ker je takrat vendar obveljala pravičnost, se je moral prvi razred takozvane slovenske gimnazije jeseni otvoriti. Ko pa je zdaj drugo leto poteklo, je vlada to gimnazijo spet odpravila. Iz takih slučajev sestaja naša zgodovina.

Grozno hudo se nam godi, od dne do dne je slabše, in na vsak način nas hočejo pokončati. Sovražniki naši so orjaško močni, mi pa šibki in vrhu tega brez pomoči. V državnem zboru sicer nismo sami, ali doma, doma, kjer nam je življenje le neprestan obupen boj, ki bode končno odločil... Tukaj smo sami; pomagala bi nam na tem svetu jedino lahko vlada, ki pa noče. Ali Jeden je, ki čuva nad našo osodo. Trdno zaupajmo v Njega, ki je večna Pravica; če je On z nami, ne premaga nas niti pekel. Toda Bog daja svojo pomoč le onim, ki se sami trudijo, ki sami storijo, kolikor morejo. Smemo li o sebi reči, da storimo, kar je po našem pesniku mož storiti dolžan? Zlasti pa bi morali sedaj, ker stojimo »Pred važnimi izpremembami«, pred odločitvijo, ali nam bo umreti ali častno živeti, vse napeti, vsi se posvetiti v ohranitev naše narodnosti. Zato pa »Slov. Gospodar« prosi in roti vse slovenske duhovnike, pravnike, zdravnike, profesorje in učitelje, skratka vse razumništvo slovensko, naj vse, kar ni neobhodno potrebno, za ta čas, dokler si ne osigurimo svojega narodnega obstanka, pusti na stran. Kaj nam bodo pomagali stari klasiki, pojasnjeni in preloženi v najlepšo slovenščino, če nikogar ne bo, ki bi jih čital! Kaj nam koristi slovenska pedagogika, iztuhtana po najmodrejših glavah, ako ne bo več slovenskih šol! Kogar pero uboga, komur se jezik ne spotika, vsak naj stori, kar je treba v skrajni sili! Kako ubogi so naši časniki, sploh naše slovstvo prave narodne hrane! In prepričani smo, da je naš narod samo treba probuditi; in hvaležneje in lepše naloge ni od te, ker ni treba lagati in zavijati in prikrivati in se hliniti, ampak le vedno in vedno, neumorno samo golo, sveto resnico ubogemu ljudstvu oznanjevati. Vsakemu bo lahko najti delokrog, da po svoji moči prispe v ohranitev našega naroda.

»Slov. Gospodar« je tudi klical slovenske može v resen posvet, da se jasno določi cilj in program narodnega dela. Veseli nas, da so se našemu opominu takoj prijazno odzvali vsi odlični slovenski listi. Razven tega so češki »Narodni Listy« to misel z veseljem pozdravili; hvala jim! Sklicali so tudi še nekateri slovenski poslanci volilne shode, pri katerih se je

tu in tam sklenilo, da se po naših poslancih od vlade zahtevajo jednake jezikovne naredbe, kakoršne so dobili Čehi. Dobro! Bog ne daj, da bi imeli kaj zoper to; ali kje je slovenska šola? Jezikovne naredbe za urade zdé se nam le streha poslopju, ki ga hočemo postaviti. Če se bode v šolah tako naprej germanizovalo, kakor doslej, utegne se zgoditi, da čez leto in dan narod sam od vlade zahteva, da odstrani jezikovne naredbe; za koga bi neki bil v uradih slovenski jezik, če ni več slovenskega naroda! Ne pozabimo, da imajo Čehi že dolgo narodne ljudske šole, pa ne le te, ampak tudi češke srednje šole in češko vseučilišče. Naj nam pa tudi nikdo ne očita, da z ozirom na naše razmere gledamo prečrno. Sredi naše zemlje so seveda šole boljše, pa ob krajih, blizu mej! Tukaj pa se nam zemlja krši, kakor taja sneg na solncu. Tako kruto deželna šolska oblast na Štajarskem zoper nas Slovence ni postopala nikdar, kakor sedaj. To bodi našim gospodom poslancem v opomin!

Cerkvene zadeve.

Društvo za zidanje nove župnijske cerkve pri Sv. Juriju ob Ščavnici.

Marsikatera dobra reč počasi napreduje, zlasti, ako se jej delajo ovire. Naše društvo za zidanje nove farne cerkve je v petem upravnem letu v nabiranju doneskov nekaj zaostalo; krivo je bilo temu ravnanje Duhovčanov, ki so nameravali se od Sv. Jurja odcepiti, in pri Sv. Duhu faro narediti. Kaj takega so že počenjali leta 1853. in 1873.; pa vselej brez uspeha.

Vsled tega niso to leto odborniki društva po fari doneskov pobirali kakor druga leta, vendar se je svota za 906 gld. 82 kr. pomnožila. Legati so znesli 48 gld. 70 kr.; posebni dobrotniki so bili: Neimenovan v imenu pok. Katreje Fekonja 50 gld., Jožef Lassbacher 100 gld., Jožef Kupljen 100 gld.; — udje in navadni dobrotniki so zložili 194 gld. 27 kr., od neimenovane strani je došlo 28 gld. 3 kr. — obresti je bilo 385 gld. 82 kr., torej vse skupaj v petem upravnem letu 906 gld. 82 kr.

Nekdo je v »Slov. Gospodarju« št. 9. nasvetoval, naj bi farani dali od oral 2 gld., drugi nestanujoči v tej fari, ki pa imajo posestva tukaj, 1 gld. To je premalo; s tem ni mogoče kej lepega in primernega postaviti. Znašel je nekdo drugi ključ: farani naj darujejo 3 leta zaporedoma vsako leto toliko, kolikor znaša direktni (cesarski) davek od njihovih posestev. Ako so farani voljni toliko darovati, bodo nam pomagali še drugi dobrotniki, in v treh letih imamo novo prostrano lepo faro cerkev.

Gospodarske stvari.

Peronospora ali strupena rosa ter način, kako se tej bolezni obraniti.

(Govoril dne 27. maja na podučnem shodu središkega bralnega društva „Edinost“ Anton Kosi, učitelj in posestnik v Središču.)

(Dalje.)

Vinogradni strokovnjaki so prišli do prepričanja, da je za prvo škropljenje v obče najprimernejši čas nekoliko dni pred cvetom, ne škoduje pa tudi, ako se škropi med cvetom.

Ako škropimo pozno, pokaže se večkrat vkljub škropljenju čez nekaj dni peronospora; v tem slučaju je v času, ko smo škropili, že več trosa izkalilo, zakaj od kaljenja pa do časa, ko se začne peronospora kazati, preteče, kakor smo slišali, po več dni, včasih celo tednov.

Prvo znamenje, da je list od peronospore napaden, so rumene, rudeče, ali črnkaste lise na zgornji strani lista, koje lahko opazimo, ako držimo list proti svetlobi. Bele podvlake na spodnji strani lista še takrat seveda ni opaziti.

Gledé na čas škropljenja, zlasti prvega, ki je takorekoč najvažnejše, velja pravilo: raje zgodaj, kakor pa prepozno. Nekateri strokovnjaki* zahtevajo, da se naj prvokrat škropi tedaj, kadar napravi trta 4 do 6 listov.

S prvim škropljenjem varujemo le neposrednje zadeto listje, a tega je seveda še prav malo, za to moramo za kakih 4 do 5 tednov znova škropiti, da ohranimo zdrav tudi prirastek.

Pred nekoliko leti je veljalo pri nas pravilo: Škropi 14 dni pred cvetom in 14 dni po cvetu in prav bode — lani pa pri tolikem dežju je pustilo to pravilo marsikoga na cedilu, in pogodil jo je v drugo le oni, ki je škropil takoj po cvetu. Sploh pa smo se lani prepričali dovolj, kako težko je zadeti v mokrih letih pravi čas škropljenja. Vsako uro, ko je bilo količkej bolj suho, porabil je vestni vinorejce za škropljenje, a pri tem še vendar z uspehi ni bil popolnoma zadovoljen.

Ako je leto zelo mokrotno, kakor je bilo isto n. pr. lani, tedaj ni samo koristno, ampak celo neobhodno potrebno, da se škropi tudi v tretje. Mnenje onih, ki trdijo, da je vse jedno, so li vrhi v jeseni suhi ali zeleni, je napačno; zakaj, ako ostane ves trs od tal do vrha do pozne jeseni zdrav in zelen, bode tudi les lažje in bolje dozorel, kar je gotovo velike važnosti z ozirom na hasek prihodnjega leta.

Kdor ima trtnice ali mlade nasade, za tega pa ne velja načelo, da bi škropil le tedaj, ko se navadno škropi v vinogradu, ampak ta naj škropi prvokrat prav zgodaj, t. j. že meseca maja in potem vsake 3 do 4 tedne znova, zlasti, ako je vreme deževno. V trtnicah in mladih nasadih so namreč trte še nizke in mladike blizu pri tleh, zato tudi od peronospore več trpe, kakor dorasle trte. In da take trtice listje za nastavljanje krepkih korenin najbolj potrebujejo, je pač jasno.

Pri tej priliki bi še rad spozoril na jedno okolščino!

Ko se škropi pri nas v drugo, tedaj se škropilec navadno vse premalo ozira na novo izrasle liste, škropilno cev drži navadno naprej ter škropi zopet le one liste, ki so bili že škropljeni, novi naraščaj pa dobi vse premalo škropiva. In to je napačno! V prvo škropljeni listi so itak že kolikor toliko prosti boleznim (ako se je namreč škropljenje o pravem času vršilo), ker se na njih dobro sprejeti vitrijol polagoma raztaplja in uniči vsako v bližino doslo glivico. Dalje so ti listi že bolj v zavetju, t. j. od pozneje nastalih listov bolj zavarovani proti dežju itd., vsled česar se na teh peronospora manj razvija in slednjič so ti stari listi postali že bolj trdni tako, da je v njih razvoj vsake glivice otežkočen.

S tem seveda ne rečem, da bi se morali stari, t. j. že škropljeni listi pri drugem ali tretjem škropljenju popolnoma v nemar puščati, zakaj škropljenje jim gotovo ne bode škodovalo — ampak hotel sem le opozoriti na to, da bi se na glavni namen drugega škropljenja — varovati namreč boleznim pozneje nastale liste — vse bolj gledalo, kakor se to sedaj godi.

Važno je vprašanje, ob kakšnem vremenu je najbolje škropiti? Kratek odgovor na to se glasi: Lepo mora biti! Dokler je po listju rosa in kadar gre dež, naj se ne škropi. Rosnih listov se škropivo ne prime, dež pa je popolnoma spere. Tudi ob prav vročih urah, to je od 1. do 3. popoldne bi se praviloma naj ne škropilo, zakaj v tem času solnce listje rado ožge, zlasti, ako nismo imeli škropilnice, ki bi prav na drobno raz-

* N. pr. Fr. Gombač v »Kmetovalcu« 1896, str. 66.